Correctievoorschrift VWO

2026

tijdvak 2

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:
1 Regels voor de beoordeling
2 Algemene regels
3 Vakspecifieke regels
4 Beoordelingsmodel
5 Aanleveren scores
6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.
Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.
Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:
1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommitteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommitteerde.
4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
5 Indien de examinator en de gecommitteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommitteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:
1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.

5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

7 Indien de examinator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens.
Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:
Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:
Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Blok 1 De weergave van hemel en aarde

1 maximumscore 3

- gotische architectuur (twee van de volgende): 2
  - grote hoogte / nadruk op verticaliteit
  - veel (hoge smalle) vensters
  - roosvenster
  - maaswerk
  - het opvangen van krachten / spanning in de architectuur (door steunberen en luchtbogen)
  - een gewelf van steen (dat hier als onmogelijkheid wordt genoemd)

Opmerking
Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

- theologisch idee (een van de volgende): 1
  - het idee 'God is licht'
  - de kerk/kathedraal als (aardse) afspiegeling van de hemel / het koninkrijk Gods

Vraag	Antwoord	Scores

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (herkenbaarheid) Er wordt een (voor een breed publiek) herkenbaar beeld gegeven van de middeleeuwen: de setting / entourage is donker en dat past bij het bekende / stereotiepe beeld van de donkere middeleeuwen.
- (herkenbaarheid) Er wordt een (voor een breed publiek) herkenbaar / stereotiep beeld gegeven van de middeleeuwen: de personages zijn sober / eenvoudig en/of onderstrepen het beeld van religiositeit in de middeleeuwen.
- (meeslepend / boeiend hoofdpersonage) De architect wordt neergezet als een genie of held en/of hij spreekt met grote bezieling over de nieuwe architectuur.
- (makkelijke / toegankelijke presentatie van het verhaal) De (historische / theologische) gegevens / theorieën worden in spel / dialoog / beeld gepresenteerd.
- (makkelijke / toegankelijke presentatie van het verhaal) Het verhaal wordt stapsgewijs / logisch verteld / gepresenteerd. Bijvoorbeeld eerst overzicht-shots vervolgens meer close-up / intiem.
- (spanning creëren) Er wordt (suggestieve) muziek ingezet om spanning te creëren / om sfeer te creëren.
- (spanning creëren) Er wordt spanning gecreëerd: de sobere / eenvoudige personages en/of entourage vormt een (groot) contrast met de grootse bouwplannen / spirituele rijkdom.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
De werkwijze van het kopiëren of navolgen. / Een werkwijze waarbij gewerkt wordt aan de hand van geslaagde voorbeelden van anderen / meesterwerken.

4 maximumscore 3

- afbeelding 1: De gotische stijl wordt gekenmerkt door nieuwe bouwprincipes, zoals skeletconstructies en/of het gebruik van steunberen en/of luchtbogen, en daarbij is het nodig om te weten/zien welke voorbeelden constructief gezien (goed) werken. 1
- afbeelding 2: De gotische stijl wordt gekenmerkt door veel licht / bijzondere lichtval in de kerken en/of door uitgebreide decoraties. Een voorbeeld van een glas-in-lood-(roos)venster kan behulpzaam zijn om veel / bijzonder licht te creëren en/of kan dienen als voorbeeld van een patroon / vensterindeling / decoratie. / Een voorbeeld van een vloerpatroon kan dienen als voorbeeld van een patroon / decoratie. 1
- afbeelding 3: De gotische stijl wordt gekenmerkt door steeds grotere en hogere kerken, daarbij is het praktisch / nuttig om te weten welke hulpmiddelen/instrumenten/machinerieën tijdens de bouw ingezet kunnen worden (om de bouw te versnellen / om bepaalde vormen te creëren / om technische moeilijkheden op te lossen). 1

5 maximumscore 1

een van de volgende:
- via het gildesysteem en/of de opleiding binnen het gilde (leerling, gezel, meester / van meester naar gezel)
- via reizen en het op locatie bestuderen van bestaande voorbeelden
- mondeling / al werkend (via rondtrekkende bouwloges)

6 maximumscore 2

- gerichtheid op het Oosten (een van de volgende): 1
  - Het heilige/hemelse Jeruzalem ligt (vanuit Europa gezien) in het Oosten.
  - Volgens de Bijbel zal de wederkomst van Jezus in het Oosten zijn.
  - In het Oosten komt de zon op en dit wordt gekoppeld aan Jezus als brenger van het licht.
- christelijke symboliek in het grondplan (een van de volgende): 1
  - De vorm van de kerk is gebaseerd op een (Latijns) kruis als symbool voor het lijden / sterven van Christus en/of de verlossing.
  - Het grondplan van de kerk is opgebouwd uit een herhaling van geometrische vormen (voornamelijk vierkanten en rechthoeken) die symbool staan voor goddelijke orde / goddelijke (getals)verhoudingen.
  - In het grondplan is getallensymboliek te herkennen, bijvoorbeeld een verwijzing naar de Drie-eenheid in de drie straalkapellen.

Vraag	Antwoord	Scores

7 maximumscore 2

twee van de volgende:

– God is afgebeeld met een passer. / God is afgebeeld als architect / ontwerper (zo wordt God voorgesteld als schepper van het universum).
– God houdt het universum vast / omvat het universum (op deze manier wordt het idee van God als schepper van het universum gesymboliseerd).
– God is groter dan het universum (uit deze verhouding blijkt zijn positie als schepper van het universum).

per juist antwoord 1

8 maximumscore 2

• Christelijke denkers wilden de goddelijke orde aantonen / het bestaan van God aantonen via de rede / de logica / de wetenschap (waaronder klassieke kennis / klassieke filosofie / klassieke theorieën). 1
• West-Europa maakte contact met de islamitische en/of Arabische en/of Byzantijnse wereld via kruistochten en/of handelsroutes en/of pelgrimsroutes. (In de islamitische en/of Arabische wereld waren (kopieën van) de oorspronkelijke klassieke teksten bewaard gebleven). 1

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

– Amsterdam als centrum van / heerser over de wereld / kosmos: midden in de Burgerzaal (het hart van Amsterdam) sta je tussen het westelijk en oostelijk halfrond en/of (in concept) tussen de noordelijke en zuidelijke sterrenhemel.
– De dominantie van Amsterdam op het gebied van handel / op koloniaal gebied: Amsterdam ligt tussen het oostelijk en westelijk halfrond in, waarbij de stad in beide richtingen contacten had / handel dreef / koloniale activiteiten ontplooide.
– De prestaties van Amsterdam op het gebied van kunst: voor het uitvoeren van het decoratieprogramma, waaronder deze kaarten, werden de beste kunstenaars / vaklieden / cartografen ingehuurd en/of werden kostbare materialen en/of de nieuwste technieken gebruikt.
– Amsterdam als toonaangevend op het gebied van kennis / wetenschap: met de (vloer)kaarten werd de expertise van Amsterdam op het gebied van cartografie getoond, de hele wereld (en de sterrenhemel) waren in detail bekend en zijn in detail weergegeven.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

10 maximumscore 3

- Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende): 1
  - Er is een doorgaande lijn van de aartsvaders tot de wetenschappers: de wetenschappers treden in de voetsporen van de christelijke aartsvaders die de loop der sterren onderzochten / die een licht wierpen op het bestaan.
  - Het gaat bij beide (wetenschap / astronomie en geloof) om het zoeken naar kennis / het onderzoeken van de juiste weg (zoals Metius ook beschrijft in zijn handboek).
- compositie, voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende): 2
  - Het licht valt diagonaal binnen en bestrijkt de globe en/of de wetenschapper en valt op het boek van Metius waarin geloof en wetenschap aan elkaar worden gekoppeld.
  - Er is een compositorische driehoek te trekken waarbinnen voorstellingselementen van geloof en van wetenschap zijn vervat: bijvoorbeeld (1) van het venster linksboven, naar (2) het schilderij met Mozes, naar (3) het opengeslagen boek. (Deze driehoek omvat het schilderij, de wetenschapper en/of de kaart en/of het boek en/of de globe.)
  - Er is een compositorische (denkbeeldige, horizontale) lijn te trekken van links naar rechts die (het venster / buiten met) de hemelglobe (wetenschap) en/of de wetenschapper en het schilderij met Mozes (geloof) verbindt.
  - Het boek van Metius (waarin geloof en wetenschap aan elkaar worden gekoppeld) ligt centraal / ligt in het midden van het schilderij.
  - Er is een diagonale lichtbaan die de hemelkaart en het schilderij met Mozes verbindt.
  - Er is een compositorische (denkbeeldige, diagonale) lijn te trekken van rechtsboven naar linksonder die het schilderij met Mozes (geloof) verbindt met de wetenschapper en/of het boek van Metius (wetenschap en geloof).

Opmerking
Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

11 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Wijck zet de wetenschapper / alchemist neer als een warhoofd /iemand die de situatie niet overziet. Hij zit in een rommelige / overvolle ruimte (vol met papieren en wetenschappelijke objecten van uiteenlopende aard) en/of lijkt achterdochtig te kijken en/of lijkt er verfomfaaid uit te zien en/of leest in het donker / leest met zijn rug naar het raam/het licht gekeerd. 1
- Dit (geheel) kan geïnterpreteerd worden als iemand die zich verliest in zijn onderzoek / als iemand die in het duister tast, en op die manier wordt hier gewaarschuwd voor hoogmoed. (Het is hoogmoedig om te denken dat je als mens kunt doordringen in de raadselen van het bestaan. / Met de ambitie om het (aardse) bestaan te doorgronden kun je het zicht op de hogere waarheid, God, verliezen.) 1

Blok 2 Het klassieke, het epische en het psychologische toneel

12 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Vondel toont waar de Amsterdammers van afstammen / vertelt het verhaal van de middeleeuwse geschiedenis van Amsterdam, wat trots kan oproepen over de geschiedenis waarop Amsterdam kan bogen.
- Vondel behandelt het verzet van Gijsbrecht / de strijdvaardigheid van de stad Amsterdam in het verleden (onder meer Gijsbrecht die weigert te vluchten), wat trots kan oproepen over de strijdvaardige aard of de onverzettelijkheid van de Amsterdammer.
- Aan het einde van het stuk wordt duidelijk gemaakt dat Amsterdam over driehonderd jaar (dus tijdens de zeventiende eeuw) uit haar as zal herrijzen. Dit is een positieve voorspelling voor het Amsterdam in de zeventiende eeuw, waar toeschouwers trotse gevoelens voor hun stad uit kunnen putten.
- Vondel trekt een parallel tussen Troje en Amsterdam en zet zo Amsterdam neer als een belangrijke / legendarische stad.
- God ontfermt zich in de vorm van de engel Rafaël over de Amsterdammers; dit toont aan dat God zich het lot van de Amsterdammer aantrekt.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

13 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
De verhaallijn is gericht op het oproepen van sterke emoties: de held (Gijsbrecht) ondergaat verschrikkelijke dingen (misleiding, een valstrik, een nederlaag, een vlucht). / Er gebeuren verschrikkelijke dingen in Amsterdam (de geliefde stad van het publiek, belegering, verwoesting). (Dit roept sterke emoties op bij het publiek (medelijden, vrees, woede) waardoor het gezuiverd wordt van de eigen emoties, en er dus sprake is van een catharsis.)

14 maximumscore 1

De toneeltekst van Vondel is erg verheven / is lyrisch en/of geleerdheid staat centraal, met een gestileerde / gedragen speelstijl kunnen deze kwaliteiten van Vondels tekst worden benadrukt / goed uit de verf komen en/of als er fysiek weinig gebeurt op het toneel, komt de tekst / retoriek goed naar voren.

15 maximumscore 3

- Brecht wilde (met het doorbreken van de verhaallijn) het publiek uit het verhaal halen en dan aan het denken zetten (over maatschappelijke vraagstukken) / in verzet laten komen (tegen maatschappelijke misstanden). 1
- Brecht was socialistisch / marxistisch en/of hij had kritiek op de kapitalistische maatschappij (waarin grote armoede en ongelijkheid voorkwam). 1
- In zijn opera toont hij hoe, in zijn ogen, (de uitwassen van) het kapitalisme (van macht en geld) het leven van de arbeiders waardeloos maakt (deze verliezen zich in een hedonistisch bestaan). 1

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Er is een verteller die het stuk onderbreekt / die buiten het spel staat / die de vierde wand doorbreekt door het publiek direct aan te spreken.
- Het decor is (uiterst) sober. / Er is geen of nauwelijks een illusie op het toneel gecreëerd en/of de weinige decorstukken (een kassa op een tafeltje) in een lege ruimte werken vervreemdend.
- Er is een combinatie te horen van eigentijdse uitgaansmuziek en een klassiek geschoolde zangstem (in plaats van gesproken dialoog / naturalistisch of klassiek theater).
- De actrice (in de lichte regenjas) lijkt los te staan van het verhaal: de personages die rusten en eten slaan geen acht op haar.

per juist antwoord 1

17 maximumscore 2

- filmfragment 3: De uitvoering uit 1930 sluit wat stemgebruik beter aan omdat de zang spontaan / zachter is / geen vibrato kent (klinkt modern / populair, niet klassiek geschoold). 1
- filmfragment 2: Terwijl in de uitvoering uit 1998 de zang luid is (welluidend) / grote expressie heeft (extravert) / meer vibrato heeft (klinkt als geschoolde, klassieke operazang). 1

18 maximumscore 2

- Stanislavski streefde naar het overtuigen van het publiek door realisme / was een voorstander van ingeleefd spel. 1
- Brecht wilde het realisme in het spel uitbannen / doorbreken en/of het toneelmatige benadrukken (hij wilde tonen dat er een verhaal wordt verteld). 1

19 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
Deze voorbereiding is op het uiterlijk gericht / op de handeling gericht / is van buiten naar binnen. (Murphy nam de handelingen en/of het uiterlijk van Oppenheimer over om deze levensecht neer te zetten.) Dat strookt niet met het idee van eigen herinneringen en ervaringen aanspreken / het van binnen naar buiten werken, zoals Stanislavski beoogde.

Vraag	Antwoord	Scores

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (cameraperspectief) Het publiek in de zaal wordt steeds gefilmd vanuit het perspectief van Oppenheimer, waardoor je de wereld ziet zoals hij deze ziet (je krijgt een inkijkje in zijn gedachten).
- (camerastandpunt) De camera staat op ooghoogte van de ogen / het gezicht van Oppenheimer, waardoor je hem recht in de ogen kijkt.
- (scherpstelling / camerafocus) Het gezicht van Oppenheimer is scherp en de achtergrond is vaag en/of sommige gezichten in het publiek zijn in focus en andere zijn vaag, alsof Oppenheimer zich daarop concentreert.
- (camerabeweging) De camera staat vast, gericht op het gezicht van Oppenheimer. / De camera beweegt langzaam langs verschillende gezichten in het publiek, alsof je meekijkt met Oppenheimer die zijn blik laat glijden langs de gezichten van de aanwezigen.
- (kadrering) Het gezicht van Oppenheimer staat in het midden van het beeld / staat centraal, waardoor de nadruk ligt op zijn mimiek, die zijn gedachten/gevoelens verraadt. / Het beeld bevat steeds (wisselende) groepen uit het publiek die vrij willekeurig worden afgesneden, alsof je meekijkt met Oppenheimer die zijn blik over het publiek laat glijden.

per juist antwoord 1

Blok 3 Van futurisme tot dance

21 maximumscore 4

- Manieren waarop Russolo's manifest aansluit bij de uitgangspunten van het futurisme (twee van de volgende): 2
  - Russolo spreekt over het afzweren van de toon van de gangbare muziek (omdat die zich buiten de reële wereld heeft geplaatst). Dat past bij de ideeën van het futurisme dat wil loskomen van traditionele kunst en tradities.
  - Russolo spreekt over de vermenging van het alledaagse leven en de kunst. Dat past bij de ideeën van het futurisme dat de nieuwe, moderne / industriële / reële wereld als uitgangspunt wil nemen (voor de moderne samenleving).
  - Russolo spreekt over motoren en machines van de industriesteden die op een dag bewust gestemd kunnen worden. Dat past bij de ideeën van het futurisme waarin de verheerlijking van het moderne leven / motoren en machines / industrie een grote rol speelt.
  - Russolo spreekt over een groots, overweldigend ruisorkest (bestaande uit fabrieken). Dat past bij de ideeën van het futurisme waarin geweld / omverwerping van de bestaande orde een belangrijk onderdeel is. / Dat past bij de ideeën van het futurisme dat wil loskomen van traditionele kunst en tradities.
- *Intonarumori* is te zien als een verwezenlijking van Russolo's manifest. Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende): 2
  - het geluid van de *Intonarumori* als een (gestemde) motor/machine klinkt. ("motoren en machines van de industriesteden [die] op een dag bewust gestemd kunnen worden")
  - het instrument vrijwel niet op een traditioneel muziekinstrument lijkt. ("Het gebruik van de oneindige ruisvarianten zal de muziek terugbrengen naar de sfeer van het alledaagse leven en ook omgekeerd zal het leven een rol gaan spelen in de kunst". / "een overweldigend ruisorkest")
  - je met dit (muziek)instrument (allerlei varianten van) lawaai kunt produceren ("oneindige ruisvarianten").

Opmerking
Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

22 maximumscore 1

een van de volgende:
- Nieuwe klanken worden verkend. / Onderzocht wordt of muziek ook door andersoortige instrumenten gemaakt kan worden.
- Door een geheel nieuw instrument (met een nieuwe klank) te bouwen, kan de vraag gesteld worden wat muziek is of zou kunnen zijn.
- Door verschillende nieuwe instrumenten te bouwen, wordt er onderzoek gedaan naar klank en/of dynamiek / wordt er geëxperimenteerd met klank.

23 maximumscore 4

- muziek – klankkleur (een van de volgende): 1
  - Er zijn alleen elektronische klanken gebruikt (geen geluid van akoestische instrumenten).
  - In de muziek is veel echo / delay.
  - In de muziek is veel galm/reverb te horen.
- muziek – ritme: De regelmaat lijkt machinaal / niet menselijk / door techniek gecreëerd. / De timing klinkt geprogrammeerd. / De timing klinkt alsof er een sequencer is gebruikt. 1
- montage. Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende): 2
  - Er zijn animaties toegevoegd, zoals abstracte figuren die veranderen in letters/figuurtjes, die weer veranderen in het beeldmerk van Philips; dit suggereert ontwikkeling (vanuit het niets).
  - Er zijn momenten van heel snelle shotwisselingen van verschillende lampen. / De beelden volgen elkaar snel op; dit suggereert een hoog tempo van ontwikkeling / verandering.
  - De beweging in de shots zelf wordt versneld weergegeven; dit suggereert een hoog tempo van ontwikkeling.

Opmerking
Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

24 maximumscore 1

De drijfveren van Vermeulen passen bij de idealen van de jaren zestig van de vorige eeuw, omdat het hem ging om de democratisering van de kunsten / om kunst die voor iedereen bereikbaar is (financieel en sociaal).

Vraag	Antwoord	Scores

25 maximumscore 3

1: onjuist
2: juist
3: juist
4: onjuist

indien vier antwoorden juist	3
indien drie antwoorden juist	2
indien twee antwoorden juist	1
indien minder dan twee antwoorden juist	0

26 maximumscore 2

twee van de volgende:
- Het zijn jeugdculturen / subculturen.
- Er is sprake van nieuwe, eigen uitingsvormen die zich afzetten tegen de conventies ("je danste niet met z'n tweeën" / "je deed je ogen dicht en ging als een malle" / "je danste met iedereen tegelijkertijd").
- Er is sprake van een drang naar vrijheid ("gaan als een malle").
- Er is sprake van een 'revolutie' / een heftige plotselinge uitbarsting ("het explodeerde gewoon").

per juist antwoord 1

27 maximumscore 2

twee van de volgende:
- Subculturen zetten zich vaak af tegen de mainstream / dominante cultuur / geldende norm / dominante smaak. Gabbermuziek / hardcore kent een eigen esthetiek, hard en snel, die sterk afwijkt van wat gebruikelijk was en/of mooi werd gevonden.
- Binnen subculturen gelden vaak gebruiken / codes of ongeschreven afspraken, die alleen binnen de groep bekend zijn. Binnen de gabbercultuur gelden er eigen codes op het gebied van kleding, dans en onderlinge omgang.
- Subculturen ontstaan vaak binnen groepen met een gemeenschappelijke achtergrond. Gabber ontstond of werd populair in industriële gebieden / binnen de arbeiderscultuur / sociaaleconomisch zwakkere regio's of gebieden.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- omslag in de dans; De omslag bestaat eruit dat Michael aanvankelijk met kleine bewegingen danst / zijn bewegingen afstemt op zijn broer / volgt (terwijl Danny groter danst / varieert in richtingen en gebruik van armen en benen / leidt, als voorbeeld/ter instructie). Na de omslag gaat Michael groter dansen / gaat hij zelf los / vormen ze een duo waarin ze gelijkwaardig worden, met ieder een eigen stijl. 1
- verband/betekenis als teaser; Het omslagmoment geeft aan dat Michael meegaat in de wereld van Danny / in de gabbercultuur (en opgaat in de roes). Hierdoor ga je je bijvoorbeeld afvragen hoe het Michael en zijn broer verder zal vergaan. 1

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 4

- een zwerm (twee van de volgende): 2
  - (dansbewegingen en verandering) De dansers dansen (vrijwel geheel) unisono / tegelijk, waarbij veranderingen geleidelijk tot stand komen doordat een of enkele van de dansers een verandering inzetten (in ritmisch patroon / in ruimtegebruik / een dansbeweging inzetten), en de rest geleidelijk volgt, zoals dat ook bij een zwerm (vogels / insecten) gebeurt.
  - (patroon) De dansers dansen afwisselend dicht(er) op elkaar en verder uit elkaar, zoals een zwerm die zich groepeert, uitwaaiert en hergroepeert.
  - (richting) De dansers dansen (voornamelijk) met hun front in dezelfde richting, zoals dat ook bij een zwerm (vogels / insecten) gebeurt.
  - (verplaatsing) De dansers verplaatsen zich gelijktijdig, als groep naar voren en/of naar achteren, zoals dat ook bij een zwerm (vogels / insecten) gebeurt.
  - (groepering, positie) De dansers staan vaak in een lijn/rij, waarbij de voorganger en/of buur in het oog kan worden gehouden.
- half machine (twee van de volgende): 2
  - De dansers dansen met staccato-achtige bewegingen, als machines.
  - Er wordt gebruikgemaakt van herhaling van bewegingen / van dansfrases (zoals een machine in een productieproces).
  - De dansers lijken geen / nauwelijks onderling contact te hebben / dansen vrijwel uitdrukkingsloos, zoals machines.
  - De dansers dansen (geregeld) met hun bovenlichaam / armen in een ander ritme / andere cadans dan hun onderlichaam / benen (als onafhankelijk van elkaar bewegende machineonderdelen).
  - Sommige (herhalende) dansfrases doen denken aan een handeling in een productieproces (zoals de ronde herhalende frase waarin de dansers de armen naar voren richten met de handen naar beneden en horizontale beweging naar opzij maken en dan de armen intrekken).

Opmerking
Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

30 maximumscore 2

- Eyal bedoelt dat de dansers ieder hun innerlijke gevoelswereld inbrengen / de geschiedenis van het eigen lichaam inbrengen / hun eigen verhaal tonen. 1
- Dit uit zich in individuele verschillen, voorbeelden van juiste antwoorden zijn: 1
  - Soms is te zien dat een enkele danser afwijkt van de groep (niet meer unisono), de danser maakt tijdelijk (net) andere bewegingen / voert een andere dansfrase uit.
  - Er is een verschil in expressie door bijvoorbeeld iets rondere of hoekigere bewegingen / een andere krachtsinzet (zelfs als er sprake is van dezelfde dansfrase op hetzelfde moment).
  - Soms staan dansers die fysiek (sterk) verschillen naast elkaar gepositioneerd (een grote man naast een kleine vrouw).

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Blok 1

afbeelding 1	Villard de Honnecourt, weergave van luchtbogen en steunberen in de kathedraal van Reims, https://archive.org/details/facsimileofsketc00vill/page/n45/mode/2up
afbeelding 2	Villard de Honnecourt, weergave van een zaagmachine (links) en houten constructies ter ondersteuning van de bouw van gewelven (rechts), https://archive.org/details/facsimileofsketc00vill/page/n45/mode/2up
afbeelding 3	Villard de Honnecourt, weergave van vloerpatronen en een schets van het roosvenster van de kathedraal van Chartres, https://archive.org/details/facsimileofsketc00vill/page/n45/mode/2up
afbeelding 4	schematische weergave van de plattegrond van een christelijke kerk, https://romanchurches.fandom.com/wiki/Basilica
afbeelding 5	maker onbekend, *God de meetkundige*, verlucht handschrift (Bible Moralisée), circa 1250, https://www.wga.hu/html_m/zgothic/miniatur/1201-250/3french/34french.html
afbeelding 6	Gautier de Metz, God en de hemelse sferen rondom de aarde, 13e eeuw, https://www.sciculture.ac.uk/project/the-scientific-works-of-robert-grosseteste-lost-legacies-and-the-living-past/

afbeelding 7, 8, 9	*Sterrenkaart*, Burgerzaal stadhuis Amsterdam, marmermozaïek, doorsnede 624 cm, https://picryl.com/media/jan-wybrandtsz-colck-northern-sky-google-art-project-97755c
afbeelding 10	Johannes Vermeer, *De astronoom*, circa 1668, https://collections.louvre.fr/en/ark:/53355/cl010064324
afbeelding 11	Thomas Wijck, *De alchemist*, circa 1660-1675, https://www.mauritshuis.nl/ontdek-collectie/kunstwerken/469-de-alchemist
filmfragment 1	Ridley Scott (regie), *The Pillars of the Earth*, 2010, Dvd

Blok 2

filmfragment 1	*Gijsbrecht van Aemstel* door Het Amsterdams Toneelgezelschap, 1948, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Repetities_van_Gijsbrecht_van_Amstel_olv_Albert_van_Dalsum.webm
filmfragment 2	*Alabama Song*, uit *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny*, Salzburger Festspiele 1998, https://www.youtube.com/watch?v=p-3aUFHxQd8
filmfragment 3	*Alabama Song*, uitvoering door Lotte Lenya, 1930, https://www.youtube.com/watch?v=6orDcL0zt34
filmfragment 4	Cristopher Nolan (regie), *Oppenheimer*, 2023, Dvd

Blok 3

geluidsfragment 1	Gershon Kingsley, *Popcorn*, 1969, https://www.youtube.com/watch?v=OSRCemf2JHc
geluidsfragment 2	Outsiders, Bass Chaserz, Anita Doth, *Popcorn*, 2021, https://www.youtube.com/watch?v=73nzTGgPKFw
filmfragment 1	Demonstratie van Luigi Russolo's *Intonarumori*, reconstructie uit 2013, https://www.youtube.com/watch?v=3aRv4zlAQfE
filmfragment 2	*Song of the Second Moon* in een promotiefilmpje voor Philips Light, 1960, Koninklijke Philips N.V. / Philips Company Archives
filmfragment 3	Documentaire over Philips Natlab, *Kamer 306*, VPRO, 2006, https://www.vpro.nl/speel~WO_VPRO_118194~kamer-306-kraamkamer-van-de-electronica~
filmfragment 4	Dcumentaire *30 jaar Dutch Dance*, NOS, 2019, https://schooltv.nl/video-item/30-jaar-dutch-dance-in-de-klas-dansen-met-zn-allen
filmfragment 5	Jim Taihuttu (regie), *Hardcore never dies*, 2023, https://www.youtube.com/watch?v=fijwaM9wJk0
filmfragment 6	*Half Life*, choreografie Sharon Eyal in samenwerking met techno-dj Gai Behar, uitvoering door Staatsballett Berlin, 2018, https://videotanz.ru/dance/half-life/